

Siksi EU:n huumepoliittinen päätöksentekologiikka on kiinnostavaa, ei vain meidän jäsenmaiden vaan koko kansainvälisen huumekontrollin näkökulmasta. Kuten Kettil Bruun ja kumppanit aikoinaan kuvasivat kirjassa *The Gentlemen's Club*, nykymuotoinen kansainvälinen huumekontrolli on paljolti Yhdysvaltojen masinoimaa ja sen intressien sanelemaa. EU:n jäsenmaat rahoittavat kuitenkin jo noin 70 prosenttia YK:n huumejärjestön UNDCP:n budjetista, ja EU-maiden sisällöllisesti ”yhteisen” huume politiikan kehittyminen merkitsee USA:n vaikutusvallan asteittaista vähenemistä. Merkkejä tästä nähtiin YK:n vuoden 1998 huumausaineita koskevassa erityisistunnossa (UNGASS), jossa sovittiin kysynnän vähentämisen peruseriaatteista; kysynnän vähentäminen (”sosiaali- ja terveyspoliittiset toimet”) määriteltiin paljolti EU-maiden vaatimuksista tasavertaiseksi tarjonnan rajoittamisen (”kriminaalipoliittiset toimet”) kanssa ja haittojen vähentäminen – joskaan ei tätä tulenarkaa termiä käyttäen – tuotiin osak-

si YK:n huumausainepolitiikkaa.

Boekhout van Solinge ei toisaalta aseta suuria toiveita EU:n huume politiikan harmonisoinnille lähitulevaisuudessa. Hän näkee tälle sekä sisällöllisiä syyt palautuvat jäsenmaiden erilaisiin huume politiikkoihin, joiden yhteensovittaminen tuntuu vaikealta. Harmonisoinnin noustessa agendalle eräät maat ajautuvat nopeasti pattitilanteeseen. Perusasioista ei Boekhout van Solingen mielestä päästä puhumaan myöskään EU:n byrokratian vuoksi. Hän katsoo, että ritualisoitunut hallinto asettaa muodon sisällön edelle, että hallinnon sujuvuus olisi tärkeämpää kuin perustavien kysymysten käsittely. Toisaalta kyse on siitä, että ”peruskysymyksistä” hiotaan hallitusten välisessä yhteistyössä särmät pois.

Yksi ”sisäpiiriläisen” hienosäätö Boekhout van Solingen tulkintoihin on päästävä esittämään. Hän käyttää EU:n huume strategian hyväksyttämisen prosessia esimerkkinä neuvoston ja komission välisestä valtapelistä. Hän kuvailee, kuinka neuvos-

to vuonna 1999 kiirehti Horisontaalisessa huumausainetyöryhmässä muotoillun strategian hyväksymistä ennen Helsingin huipukokousta, ja pitää tätä todisteena neuvoston tarpeesta nakertaa komission valtaa huumausaineasioissa. Instituutioiden välinen valtapeli, jonka olemassaoloa ei sinänsä ole syytä epäillä, on näyttävä selitys tuolle strategian kiirehtimiselle, mutta hoppulua sivusta seuranneelle sen motiivit näyttäytyivät kuitenkin arkisempina. Kyse oli myös puheenjohtajamaan poliittisesta turhamaisuudesta, sillä Suomi halusi jäädä EU-historiaan jäsenmaana, jonka johdolla luotiin EU:n ensimmäinen huume strategia. Ja jäi.

TUUKKA TAMMI

TIM BOEKHOUT VAN SOLINGE
DRUGS AND DECISION-MAKING
IN THE EUROPEAN UNION
AMSTERDAM: METS & SCHILT
PUBLISHERS
CEDRO, UNIVERSITY OF
AMSTERDAM, 2002

ELÄVÄÄ KAUPUNKIHISTORIAA

Sosiaalipoliitikot ovat hitaita. Kun Heikki Waris kirjoitti edelliseen Helsingin kaupungin historia -teosarjaan, hänelle uskottu osa ilmestyi vasta järjestyksessä seuraavan Sven-Erik Åströmin kirjoittaman osan jälkeen. Wariksen viitoittamaa tietä seuraten minäkin sain uuden teosarjan toista osaa koskevat merkitäni aikaiseksi vasta, kun kolmas, Heikki Helinin ja Laura Kolben kir-

joittama, osakin on jo ilmestynyt. Mutta parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Uuden teosarjan kohteena on toisen maailmansodan jälkeinen Helsingin historia. Minulle esitetty kirjoituspyyntö koski Panu Pulman pitkää kirjoitusta sosiaalisista ongelmista ja sosiaalihuollosta, mutta käytän tilaisuutta hyväksi ja kommentoin teoksen kahta muutakin

osaa. Julkisuudessa on ollut eniten esillä Harry Schulmanin kaupunkisuunnittelua koskeva kirjoitus, johon apulaiskaupunginjohtaja Pekka Korpinen reagoi voimakkaasti. Helsingin Sanomissa julkaistussa kirjoituksessaan Korpinen moitti Schulmanin tekstiä sellaiseksi, että siinä on ”hyvin vähän täsmällisiä tosiasioita, mutta sitäkin runsaammin mielipiteitä”. Korpista ärsyttivät

Schulmanin tekemät tulkinnat vuoden 1992 yleiskaavasta ja Töölönlahden suunnittelusta, erityisesti siksi, että osana arvovaltaista kirjasarjaa hän arveli niiden jäävän elämään virallisena totuutena jopa ”vuosisadoiksi”.

Tuota peikkoa en pitäisi suurena, sillä historiankirjoituksen luonne ja lukemistavat ovat muuttuneet. Uuden ajan tullessa tulevat myös uudet tulkinnat. Kaupunkihistoria ei ole vain tapahtumien kirjaamista ja jonnekin järjestämistä. Vain faktoihin pitäytyvä teksti ei ole edes mahdollista. Kaupunkihistoriaa koskevat havainnot ja aineistonkeruu ovat jo itsessään tulkintapitoisia. Esimerkiksi historiankirjoitukselle tyypilliset periodisoinnit ovat enemmän kuin esityksen strukturointia, ne ovat samalla tuloksia ja tulkintaa. Periodisointi, jossa ajoitetaan vaikeapa hyvinvointivaltion synty ja muodonmuutokset, tiivistää suuren määrän tietoa. Se voi toimia tutkimuskeskustelua ohjaavana jäsenyyksenä, kunnes uudet tutkimustulokset ja tulkinnat sen mahdollisesti haastavat.

Panu Pulma kirjoittaa ”kasvun katveesta” eli sodanjälkeisistä sosiaalisista oloista sekä seuraavien vuosikymmenien tapahtumista: asunon-tilanteesta ja asuntopolitiikasta, köyhyydestä ja huoltoavusta, vanhus-tenhuollosta, rikollisuudesta, alkoholi-ongelmista, mustalaisyksymyksestä, lastensuojelusta ja nuoris-ongelmista. Teksti on ammattitaitoista ja tarkkaa. Otsikot ovat havainnollisia ja hauskojakin. Jäsentyneisyys ja tutkimustapa ovat kuitenkin melko perinteisiä. Pulma kulkee edelliseen Helsingin historia-sarjaan kirjoittaneiden Wariksen, Åströmin ja Jouko Siiven jalanjäljissä. Esiin maalataan yhteiskunnassa tai suurkaupungin erityisolissa syntyneitä ongelmia, ja

analyysi painottuu siihen, kuinka niitä sosiaalipoliittisissa instituutioissa ratkotaan.

Yhtenä kirjoituksen keskeisenä kohteena ovat asunto-ongelmat. Sodan jälkeen rintamamiehille ja siirtoväelle tarjottiin Helsingissäkin maanhankintalain nojalla tontteja ja niiden vaihtoehtona kerrostaloasuntoja. Myös muuttoliike kasvatti kaupunkia, ja sisäkaupungissa slummiutumisen uhka oli todellinen: Töölössä ja Kalliossa asui yli 400 henkilöä hehtaarilla, mikä ylitti New Yorkin ahtaimpien alueiden asukastiheyden. Oma lukunsa oli Punavuori, jossa asumistiheys oli kaksinkertainen. Mikä se olikaan Mäkelänkadun suurperheisten kerrostalossa, jossa vuonna 1950, suurten ikäluokkien synnyttyä, asui 650 alle 18-vuotiaasta!

Pahimpia paineita hoidettiin huoneenvuokralautakuntien pakkoalivuokrauksella, mutta väestösuojien tilapäismajoitustakin tarvittiin kymmenisen vuotta. Helsingissä vuokra-asuntopainotteinen arava-rakentaminen alkoi vuonna 1949. Kunnallinen asuntopolitiikka politisoitui, ja siitä tuli vasemiston projekti.

Lähiörakentamista Pulma kuvaa niukasti, samoin kantakaupungin gentrifioitumista. Sosiaalisten olojen muutos kantakaupungissa on ollut melkoinen, kun yksi sukupolvi ja yksi yhteiskuntaluokka on korvautunut toisella. Pulma toteaa näsevan lakonisesti, että ”köyhyys siirtyi lähioihin”. Toisaalta muutto uuteen lähiöasuntoon jostakin Vaasan- kadun ahtaasta alivuokralaisasunnosta oli monelle ”köyhälle” sosiaalisen nousun merkki, lähes ihmeen kaltainen tapahtuma. Tähän liittyviä nostalgisia muistoja on hiltattain dokumentoitu Pulmankin kirjoituksessa esillä olevan Herttoniemen Siilitieltä (Juha Kesänen, toim.: Siilitien tarinat. SKS 2002).

Nykyisin suomalaiset jäävät eläk-

keelle keskimäärin hieman alle kuusikymppisinä. Viralliseen eläke- ikään, 65 vuoteen, sinnittelee vain joka kymmenes, ja sitä vanhemmaksi palkkatyössä jatkaminen on aivan poikkeuksellista. Mutta ei ole kauan siitä, kun eläkeikä jousti myös ylöspäin, niin kuin sen taas toivottaisiin joustavan. Vuonna 1950 Suomessa peräti 73 prosenttia 65–69-vuotiaista miehistä ja 29 prosenttia samanikäisistä naisista oli ansiotyössä; 27 prosenttia yli 75-vuotiaistakin teki töitä huolimatta siitä, että terveydentila oli tuolloin paljon huonompi kuin samanikäisillä nykyisin. Selitys oli selkeä: ilman työeläkettä ei ollut varaa ryhtyä eläkeläiseksi, kun kuukauden kansaneläke vastasi vain muutaman päivän palkkaa.

Pulman (s. 190) mainitsema luvut vuosien 1960 ja 1970 työhön osallistumisesta eivät vaikuta yhteensopivilta lainaamieni lukujen kanssa, mutta kertovat nekin eläketurvan parantumiseen liittyvistä muutoksista vanhojen ihmisten elämässä. Eläkeikäisenä työssä käyminen oli tyypillistä erityisesti kaupungissa, ja eri ikäryhmistä ilmeisesti juuri eläkeläisten elinolot kokivat suurimman mullistuksen sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. ”1950-luvun helsinkiläisvanhukset tuskin olisivat voineet uskoa todeksi 1970-luvun lopun eläkeläiselämää asuntotoineen, asumistukineen, palvelukeskuksineen, aterija- ja virkistyspalveluineen”, kirjoittaa Pulma.

Muutamassa vuosikymmenessä vanhukset katosivat paitsi työvoimasta myös huoltoaputalustoista. Perinteinen työväenkysymys tai palkkatyöläisyyteen kytkeytynt köyhyys poistui päiväjärjestyksestä. Aina 1960-luvulle asti alhaisen koulutuksen ja pienituloisuuden yhdistelmä merkitsi lähes automaattisesti sitä, että monet palkkatyösuhteessa- kin olevat elivät köyhyysrajan tuntumassa, ja työttömyys- ja sairaus-

jaksot veivät sen ajan sekatyömiehet väistämättä ”fattaan”. Sittemmin ei työssä olevien tarvinnut samassa määrin turvautua toimeentulotukeen, mutta toisaalta ei sekatoitakaan ole enää ollut tarjolla.

Viime vuosikymmenen lama tuotti taas uuden ongelman: ennen näkemättömän pitkäaikaistyöttömyyden. Toisin kuin Schulmanin kirjoituksessa, jossa liikutaan paljonkin 1990-luvulla, useimmat Pulman esittämät aikasarjat katkeavat valitettavasti vuoteen 1990. Laman aikainen ja -jälkeinen Helsinki jäävät tällä kertaa käsittelemättä. Lopputoteamuksissaan Pulma mainitsee laman nostaneen vanhat luokkayhteiskunnan ongelmat uudelleen esille tätä ilmiötä tai tätä tulkintaansa sen enempiä jatkamatta. Rapisivatko valtakunnallisen ja paikallisen sosiaalipolitiikan aikaansaannokset kuin huonosti rapautuneen talon seinät paljastaen lahot rakenteet?

Vaikka painopiste on kunnallisessa sosiaalipolitiikassa, Pulma kirjoittaa myös helsinkiläisen elämän erikoisuuksista, ala- ja osakulttuureista. Erityisesti romaniväestöä koskeva jakso on jännevä ja analyttinen. Sen sijaan 1960-luvun lopun hippikaudelle ja huumeaallolle omistettua tekstimäärää ihmettelin, sillä kyse on enemmän kulttuuri- kuin sosiaalishistoriasta. Rikollisuutta ja alamaailmaa koskeviin jaksoihin taas on kulkeutunut urbaaniromanttisia *film noir* -sävyjä osin tekstin, osin lukuisten hämärää Helsinkiä esittävien valokuvien myötä. Esimerkiksi kuva siitä, kuinka pimeä pullo vaihtaa omistajaa Albertinkadun ja Pursimiehenkadun kulmassa, on kuin elokuvasta: hyvin pukeutuneita pullonostajia, joiden varjot lankeavat märkään asfalttiin... Kuvaa katsoo pikemmin tyylieläisenä representatona kuin dokumenttina siitä, milaista oli elämä vuonna 1950.

Seppo Aallon urheilua koskevaa osaa aloin lukea viihtyäkseen, mutta se osoittautui urheilusosiologisesti kiinnostavaksi. Kirjoituksessa keskitytään urheilun seuratoimintaan yhteiskunnallisen muutoksen ja kaupunkikehityksen kuvastimena. Helsingiläiset urheilusankarit ovat esillä vain satunnaisesti, valokuviissa.

Aalto jakaa tarkastelemaisensa aikakauden kahtia. 1940- ja 50-luvut urheiltiin ”kulttuurin, kielen ja korttelin” puolesta. Jako työläis- ja porvariseuroihin oli tiukka, joten myös yhteiskuntaluokan puolesta kilvoiteltiin. Luokkarajat olivat usein ylittämättömät, SVUL:n ja TUL:n seurat pelasivat omissa sarjoissaan. Kalliolainen Kullervo oli syntynyt, kun Hermannin Kiista erotti Tahko Pihkalan johdolla ”pu naiset jäsenensä”; jo seuran nimivalinta symbolisoi koston janoamista. Eikä HIFK:n ja Ponnistuksen kohdatessa ”voitosta taistellut ainoastaan kaksi jalkapalloseuraa vaan kentällä olivat vastakkain kaksi kulttuuria, kaksi elämäntapaa, kaksi kaupunkia”.

Urheilun monimuotoinen maailma kuvastaa mainiosti Helsingin kirjavaa kaupunkimosaiikkia. Aalto tarjoilee monia kiinnostavia kurioositeetteja suuriin linjoihin pelkistävän tekstinsä puitteissa. Itse en ollut ennen kuullut esimerkiksi tataarien seurasta Yolduzista, joka 1940-luvulla pelasi jääkiekkoa peräti suomalais- eli divaritasolla.

1960-luvulta lähtien seuratoiminnan poliittiset ja kulttuuriset sidokset löystyivät ja perinteet menettivät voimaansa. Vanha kansallisyhteiskunta rapautui, ja urheilu sai kovia kilpailijoita nuorisomielteen kiinnon kohteena: television ja rokkipohjaisen nuorisokulttuurin. Monille urheilu muuttui harrastuksesta ammatiksi, ja urheiluseurat ”pystyivät kameleontin tapaan vaih-

tamaan väriään ja amebamaisesti muuttamaan muotoaan toimintolosuhteiden ja -ympäristön vaihtuessa ja muuttuessa”. Seurat muuttuivat taloudellisesti itsenäisiksi ja ostoiksi ja joukkueiksi, jotkut niistä muuttuivat voittoa tavoitteleviksi ja jopa myytäviksi yrityksiksi, ”organisaatioiksi”, kuten suuressa maailmassa sanotaan.

Kehitystä kuvaa vaikkapa koripalloseura Pantterit. Sen edeltäjä HOK-veikot oli porvarillisen osuuskauppaliikkeen vastaveto Elannon Iskulle. Panttereiden katoaminen huippukoripallon ympäröistä muutama vuosi sitten liittyi enemmän seuran taloudellisiin vaikeuksiin kuin urheilullisiin vastoinkäymisiin. Ei urheilubisnes silti ole kokonaan jyrännyt urheilua, sillä, kuten Aalto korostaa, likeyritysmäisten seurojen katveessa on yhä paljon seuroja ja joukkueita, joissa urheilaan omaksi iloksi, vailla haavetta noususta huipulle, saati taloudellisesta menestyksestä.

Ensimmäiset sodan jälkeiset vuosikymmenet olivat kaupunginosaseurojen kulta-aikaa. Tunnettuja seuroja olivat muun muassa Lautensaaren Pyrintö, Drumsö Idrottskamraterna (Dicken), Kronohagen Idrottsförening (KIF, Kiffen), Töölön Vesa, Oulunkylän Tähti, Huopalahden Hurjat, Herttoniemen Toverit, Mellunkylän Kontio, Puotinkylän Valtti, Pitäjämäen Tarmo, Puistolän Urheilijat, Malmin Palloseura ja Tapanilan Erä. Listaa voisi jatkaa paljon pitempään, eikä kaikkien seurojen nimi paljastanut niiden kaupunginosakytentää. Esimerkiksi maineikas Helsingin Kisa-Toverit (HKT) oli ”Vallilan korttelien kuningas”, vuonna 1932 kommunistisena lakkautettu ja 1945 uudelleen perustettu Helsingin Jyry taas Kallion voimaseura.

Kaupunginosasidokset löystyivät yhtä jalkaa kielisidosten kanssa. Ruotsinkielisen HIFK:n näkyvin

osa, jääkiekko, on jo pitkään ollut täysin suomenkielinen. Enää vain Makkabi – Euroopan vanhin toimiva juutalainen urheiluseura – pitää kiinni uskonnollis-etnisestä sidoksestaan, sillä seuran jäsenyys edellyttää myös juutalaisen seurakunnan jäsenyyttä.

Mennyt on myös urheilun vahva miesdominanssi, sillä naiset ovat tulleet mukaan jopa jalkapalloiluun, jääkiekkoiluun ja nyrkkeilyyn. Tänä päivänä tuntuu mahdottomalta uskoa, että maan vahvimpiin kuuluva yleisurheiluseura HKV kielsi säännöissään naisilta jäsenyyden 1970-luvun alkuun asti.

Palloilulajien sosiomaantiede olisi tutkimuksellisesti kiinnostava alue. Jalkapallo- ja pesäpallo-Suomi ovat olleet pitkälti toisensa poissulkevia, ja vastaavasti on voitu erottaa vahvat jääkiekko- ja jääpallopaikkakunnat. Vasta sotavuosina Suomeen lanseerattu käsipallo on pysynyt Etelä-Suomen ruotsinkielisten paikkakuntien pelinä, kun taas koripal-

lon aluepohja on urbaani mutta suomenkielinen.

Helsingin kulttuurisesta kaupungistumisesta kaiketi kertoo se, että pesäpallo on lähes tyystin hävinnyt kaupungin urheilukartalta, eikä muutaman vuoden takainen yritys sen uudelleen juurruttamiseksi Kaisaniemeen enää onnistunut. Vielä vuonna 1959 kaupungissa pelasi yli sata pesäpallojoukkuetta eri sarjatasoilla. Sodan jälkeen Helsinkiin keikutui myös viipurilaista urheilutoimintaa. Viipurin Urheilijat ja Viipurin Nyrkkeilijät ovat yhä voimissaan, mutta viipurilaisuus on karisut muusta kuin nimistä.

Helsinkiäisittäin on häpeällistä, ettei yksikään helsinkiläisseura pelaa tätä nykyä miesten koripallon pääsarjassa. Vuosina 1945–60 kahdentoista joukkueen sarjassa helsinkiläisiä seuroja oli kahdeksan tai yhdeksän. Surkeita aikoja ei tosin eletä ensimmäistä kertaa. Urheilu on sittenkin urheilua, ja joukkuelajien menestyksessä on merkillisen voi-

makasta syklisyyttä. Aallon tarkasteleman periodin alkuaikoina HJK, HIFK, HPS ja KIF hallitsivat jalkapalloa vieden kukin vuorollaan Suomen mestaruuden, ja lisäksi pääsarjassa pelasivat Ponnistus ja Pallo-Pojat. Väliin mahtui kuitenkin musta vuosi 1949, jolloin mahtiseurat HIFK, HJK ja HPS tipahtivat kaikki mestaruussarjasta. En tiedä, miten silloin reagoitiin, mutta nykyisin ”tulosvastuussa” olevat valmentajat erotettaisiin.

ANTTI KARISTO

HARRY SCHULMAN & PANU PULMA & SEPPO AALTO
HELSINGIN HISTORIA
VUODESTA 1945
OSA 2: SUUNNITTELU JA
RAKENTAMINEN, SOSIAALISET
ONGELMAT, URHEILU
HELSINKI: HELSINGIN KAUPUNKI, 2000
521 s.

MITÄ SARASVUO TODELLA SANOO?

Nimet Jari Sarasvuo, Esa Saarinen ja Marco Bjurström herättävät yhteiskuntatieteellisen älymystön piirissä yleensä ylimielistä ja äreää tuhahtelua. Kyseisiä ”valmentajia” pidetään joutavanpäiväisinä namina-mittelijoina tai, mikä vielä pahempaa, huijareina, jotka saarnaavat kansalle koko ajan kiihtyvään markkinatalouteen sopeutumisen ihannuutta. Heikki Mäki-Kulmalakin törmäsi tähän torjuntaan kirjaansa tehdessään: ”Kun olen sanonut joillekin tuttavilleni tutkivani Jari Sa-

rasvuon ja eräiden muiden valmentajien ... aivoituksia, niin vastaukseksi olen saanut ärtynyttä kummastelua. Moinen puuhastelu on heidän mielestään täysin joutavaa, sarasvuot kun tulevat ja menevät” (s. 7).

Tämä ynseys on kyllä hyvin ymmärrettävää. Jari Sarasvuo ja muut valmentajat kilpailevat yhteiskuntatieteilijöiden kanssa samalla kentällä: hekin pyrkivät esittämään päteviä aikalaismoodeja ja ovat viime aikoina saaneet niille julkisuutta ja

hyväksyntää paljon enemmän kuin yhteiskuntatieteilijät omille ”suuret kertomukset ja visiot ovat kuolleet” -diagnooseilleen.

Yhteiskuntatieteilijöiltä odottaisi silti hieman analyyttisempää otetta valmentajailmiön suhteen. Ennen kaikkea toivoisi pohdintaa siitä, miksi Sarasvuo ja kumppanit saavat suuria myyntilukuja ja juhlasalit täyteen, mikä heidän sanomassaan kiinnostaa ja innostaa tuhansia suomalaisia.

Tätä taustaa vasten tartuin kiin-